

Radikaliseringen i Norge er anticentralistisk

Taler

Martin Tranmæl

Dato

14 juni 1923

Sted

Moskva

Omstendigheter

Utvidet plenums møte, eksekutivkomiteen i Den kommunistiske internasjonale

- 1 Naar vi skal bedømme Det norske Arbeiderparti i forhold til de vanskeligheter
som det for øieblikket har med Kominterns eksekutivkomite, da er det
nødvendig at ta i betraktning partiets opbygning og dets traditioner, som er
ganske forskjellige fra forholdene i de øvrige kommunistpartier som staar
5 tilsluttet Den tredje Internationale.

- Partiet er 36 aar gammelt. Det begyndte hovedsagelig som et fagforeningsparti:
et arbeiderparti uten nogen slags bestemt politisk opfatning. Partiet blev bygget
op av fagforeninger som senere blev tilsluttet en politisk organisation uten
10 nogen klare socialistiske linjer. Det var først gjennom lang tids haardt arbeide at
denne organisation gradvis blev radikaliseret fra en almindelig ubestemt
arbeiderbevægelse til en socialistisk bevægelse, og fra en socialistisk bevægelse,
gjennem en stadig radikaliseringsproces av bevægelsen, som har foregaat i lang
tid før Den tredje Internationale - til en kommunistisk bevægelse. Med andre
15 ord: Partiets radikaliseringsproces for at gjøre det om fra et almindelig
socialdemokratisk parti til et kommunistisk parti, begyndte ikke med Den tredje
Internationale, men mange aar før. Dette hadde til følge en kamp mot den
reformistiske og opportunistiske ledelse av socialistpartiet. Det blev - som en
konsekvens - en kamp mot centralismen. Det var en kamp for en viss grad av
20 uavhengighet for organisationens forskjellige dele. Bare paa denne maate var det
mulig at gjøre organisationen mere radikal end den var før. Det var nødvendig at
løse de baand som bandt partiet til dets konservative ledelse.

- Mottoet for den gamle fagopposition, som den blev kaldt, var det størst mulige
25 selvstyre, plads for nye ideer, mulighet for vekst; mulighet for arbeiderklassens
ungdom til at hævde sig og fornye partiet. Det var en kamp mot den tendens
som centralismen i alle socialdemokratiske partier hadde til at stivne partiet, at

gjøre det til et konservativt parti. Og de farer som har været saa aapenbare i de
30 socialdemokratiske partier og som har gjort dem ubrukelige til revolutionær
handling, de kan ogsaa i nogen grad være tilstede i de kommunistiske partier.
Det er et spørgsmaal om ikke den fare at lederne kan bli byraakrater, kan udvikle
sig i enhver bevægelse, idetmindste i en bevægelse med Det norske
Arbeiderpartis opbygning og traditioner.

35 Den kamp som begyndte meget tidlig, førte i 1918 til den venstre fløis erobring
av partiet. De gamle ledere blev kastet ut, og paa landsmøtet i 1918 fik den
radikale gruppe i partiet en stor majoritet. Dette førte til partiets tilslutning til
Den tredje Internationale i 1919. To aar senere fik man ogsaa flertal i
40 fagforeningene. De to organisationer arbeider meget nøie sammen og er
gjensidig repræsenteret i eksekutivkomiteen[e] og anerkjender hinandens
suverænitet. Denne ordning blev truffet i 1921 efter konferanse med kamerat
Sinowjew.

45 Konsekvensen av tilslutningen til den tredje Internationale var, at
høiresocialistene i 1921 forlot partiet. En splittelse indtraadte, og et
socialdemokratisk parti blev dannet; et socialdemokratisk parti som vel at merke
er forskjellig fra de fleste socialdemokratiske partier deri, at det er et litet parti og
et nyt parti, mens et stort parti og en gammel organisation tilhører
50 kommunistene.

I valgene til Stortinget som fulgte umiddelbart efter, fik kommunistene 198.000
stemmer. Det største parti i landet, de konservative, fik ved det samme valg
270.000, de liberale 150.000 og høiresocialistene 83.000. Kommunistene blev
55 ved dette valg det næststørste parti i landet. Siden den tid har kommunevalgene
vist, at høiresocialistene er i avtagende, mens kommunistpartiet vinder i styrke.
Med andre ord, kommunistpartiet optar i sig gradvis den øvrige del av
arbeiderklassen, og er sandsynligvis paa veien til at bli det største av alle partier i
Norge.

60 Kommunistene hadde allerede efter første valg en gruppe i stortinget som var
betydelig større end det gamle partis stortingsgruppe som forenet begge
organisationer. De fik 29 pladser. Disse nye stortingsmedlemmer blev valgt efter
en kamp som blev ført mot socialdemokratenes gamle reformistiske tendenser.
65 Prøven paa de nye revolutionære kræfter, som var kommet ind i partiet, kom
meget snart. Kort efter at stortinget var traadt sammen, kom spørgsmaalet om

tvungen voldgift op til avgjørelse. Saasnt som spørsmålet var tat op, startet
nogen av kommunistenes stortingsmænd, anført av gruppens leder Scheflo,
70 partiets nuværende repræsentant i Internationalen, en kampagne til fordel for
tvungen voldgift. Han startet denne kampagne i forbindelse med nogen av
fagbevægelsens ledere, som for øieblikket betragter sig som Internationalens
bedste venner. De gjorde gjældende blandt andet, at de praktiserte god
international kommunistisk taktik i overensstemmelse med den tredje
75 Internationales opfatning. Resultatet av dette var, at de opnaadde en majoritet
for tvungen voldgift blandt fagforeningslederne, og fagforeningenes
repræsentanter stemte til fordel for tvungen voldgift. Under de omstændigheter
hadde vort parti intet valg. Vi maatte handle i overensstemmelse med
fagforeningenes ønske, fordi det vilde ha været absolut skjæbnesvangert at kaste
80 fagbevægelsen ut i store streike mot deres eget ønske. Følgen var, at loven om
tvungen voldgift gik igjennem i det norske storting ved hjælp av de
kommunistiske stortingsmænd.

Kort efter blev der sendt et brev fra eksekutivkomiteen til det norske parti. Det
85 norske parti hadde ikke faat nogen underretning om at et slikt brev blev
forberedt. Det var tilfældigvis et medlem av partiet tilstede, men han hadde intet
mandat med hensyn til de spørsmål som var tat op i brevet, og partiledelsen
hadde ingen anledning til at diskutere de spørsmål som det indeholdt.
Eksekutivkomiteen besluttet skarpt at kritisere det standpunkt som blev indtat
90 av stortingsgruppen med hensyn til voldgiftsspørsmålet, og likeledes med
hensyn til andre opportunistiske tendenser.

Paa samme tid kritiserer de ogsaa flertalsfraktionen for dens stilling til
enhetsfronten. Hvad enten denne kritik var rigtig eller ei, saa hadde ialfald ikke
95 brevet den autoritet inden det norske parti som det vilde hat, hvis det var blit
utformet efter at en diskussion hadde fundet sted med partiledelsen. Og vi
mener, at det ikke paa nogensomhelst maatte gjorde samarbeidet bedre mellem
gruppene indenfor partiet. I denne forbindelse vil jeg gjøre nogen faa
bemerkninger angaaende spørsmålet om enhetsfronten. Det er ganske
100 indlysende, at situationen i Norge, hvor 4/5 av arbeiderklassen ialfald stemmer
med kommunistpartiet, er ganske forskjellig fra den i Danmark, hvor
kommunistpartiet har 3 eller 400 medlemmer. Ja, endog fra den i Sverige eller
Tyskland, hvor indtil nu bare en minoritet av arbeiderne følger
kommunistpartiet. Og i tilslutning hertil fæster jeg opmerksomheten ved det
105 faktum, at praktisk talt alle de arbeidere som tilhører eller stemmer med

høiresocialistene, dem kan man naa gennem fagforeningene. Under disse omstændigheder vilde en appel til lederne av socialistpartiet bare tjene til at styrke dette lille og nye parti som nu vakler og forgjæves kjæmper for at finde
110 fotefæste. Istedend vilde vi anvende parolen om enhetsfront paa fagforeningene og rette appelen til fagforeningslederne. Jeg ønsker i denne forbindelse at nævne at de artikler som jeg offentliggjorde paa den tid da enhetsfrontsparolen blev udsendt, allesammen er blit misforstaat av E.K. Der blev ikke gjort noget forsøk paa at forberede en sammensmeltning av organisationene. Men det blev udsendt
115 en appel til de bedste av de arbeidere som tilhørte det social-dem. parti om at forlate det og slutte sig til Det norske arbeiderparti.

I september mottok man et nyt brev. Atter ingen konference med det norske parti. Atter ingen delegerte udsendt av det norske parti i den hensigt at diskutere
120 de spørsmål som skulde avgjøres. Scheflo som er lederen av mindretalsfraksjonen blev sendt til Moskva for at faa materiale til den fjerde verdenskongres. Paa en konference om det norske parti blev der tat en beslutning om at ophæve det sidste brev og et nyt brev blev sendt. Her blev det standpunkt som eksekutivkomiteen hadde tat overfor den parlamentariske
125 taktik og voldgiftsloven i sin helhet kuldkastet. Mens det tidligere blev hævdet av voldgiftsloven var et alvorlig misgrep, principielt set, blev det nu uttalt at den principielt ikke var noget misgrep, men derimot god kommunistisk taktik.

Forøvrig fremførte brevet en meget skarp kritik over de retningslinjer og
130 prinsipper som flertalsfraksjonen av det norske parti fulgte, og særlig mot formanden personlig og mot den presse han ledet. Dette brev var tydelig basert paa ukorrekte og ufuldstændige opplysninger, og det vilde ha været utænkelig hvis de spørsmål som det omhandlet, paa forhaand var blit diskutert med partiets arbeidere. Kort efter blev den fjerde verdenskongres holdt. Kongressen
135 besluttet en meget avgjort skjærpelse av centralisationsprincippet, eller iallefald av dets praktisering, og den ting alene var i Norge, med det norske partis traditioner, en sak som bidrog til at forstyrre partiet paa grund av forholdet til fagforeningene og ogsaa paa grund av den kamp som paa forhaand var blit ført imot centralismen. Mens beslutningen var fattet for at skjærpe centraliseringen,
140 har vi paa vor side hat endel erfaring med hensyn til hvorledes autoriteten sansynligvis vilde bli utøvet. Desuten besluttet kongressens eksekutivkomite at vælge, ikke en mand som repræsenterte partiets flertal, men en mand som repræsenterte mindretallet, til trods for faktum at det hadde vedtat en anmodning fra det norske parti om at vælge en representant for flertallet.

Denne situation forbundet med et temmelig stort antal detaljbeslutninger forårsaket en meget alvorlig uenighet i det norske parti, og det var nødvendig enten at tvinge Internationalen til at gjøre visse indrømmelser med hensyn til
150 den beslutning som allerede var fattet eller i motsat fald at forandre forholdet til Den 3. Internationale. Det blev ikke foreslaaet at vi skulde forlate Den 3. Internationale i betydningen av et politisk brudd. Det var tvertimot foreslaaet at vi skulde fortsaette at følge Den 3. Internationales politiske retningslinje selv om partiet formelt skulde forlate organisationen. Dette skridt var til en viss grad
155 heldig og eksekutivkomiteen gjorde forskjellige praktiske indrømmelser. Med hensyn til omorganiseringen av hele partiet fra kollektivt til individuelt medlemskap blev det indrømmet at reorganisationsprocessen skulde ta ikke et aar, men den tid som maatte vise sig nødvendig. Forskjellige praktiske bestemmelser blev i væsentlig grad forandret og i et slikt spørsmål som Mot
160 Dag blev det princip som tidligere var knæsat, opgit. Det var blit besluttet med hensyn til dette specielle tidsskrift at redaktøren skulde vælges av partiets centralstyre efter konferanse med Den 3. Internationales eksekutivkomite. Dette skulde selvfølgelig ikke betragtes som en undtagelse for dette specielle tidsskrift, men som et princip der skulde gennemføres overfor hele partiets
165 presse. Denne forholdsregel blev opgit.

En tid efter blev partiets landsmøde holdt, og før den tid hadde partiet formulert sin opfatning i en resolution, hvis hensigt var at klargjøre situationen, at gjøre klart for partiet og selvfølgelig ogsaa for Internationalen, hvad flertallets mening
170 var. Bucharin uttalte at Kr.a-forslaget ikke vilde føre til noget brudd med den 3. Internationale og under møtet gik forslaget igjennem, og man trodde at partistriden var endt, idetmindste hvad Internationalen angik.

Meget kort tid efter landsmøtet blev Internationalen igjen dratt ind i
175 diskussionen - denne gang av kamerat Schatzkin, lederen av Ungdoms-Internationalen. Han skrev en artikkel om det norske spørsmål som først fremkom i The Young Communist, men som tydelig bare var bestemt for Norge og som blev gjengitt der.

180 I denne specielle artikkel rettes der en meget skarp kritik mot ledelsen av det norske parti og desuten blir det hævdet at hvis Ungdomsorganisationen maa vælge mellem Den 3. Internationale og partiets resolutioner, da maa den følge Den 3. Internationale. Det er ikke nogen mening i at fremkomme med en slik

185 opfordring hvis man ikke ante at en konflikt er forhaanden. Dette er en
veritabel aapning av striden paany, denne gang fra Den 3. Internationale. Man
bør i denne forbindelse ta i betraktning at ungdomsbevægelsen i Norge har
begyndt at organisere sig som et eget parti med en ledelse som er jevngammel
med partiets. Dette betyr at grundvolden er lagt for to særskilte
190 kommunistpartier i Norge.

Da landsmøtet blev aapnet her, gjenoptok selve Zinowjevs aapningstale hele
saken. Og med hensyn til konsekvensene vet vi ikke hvad de vil bli, men vi har
grund til at frygte. Taleren vilde ikke gaa med paa en detaljert debat paa
195 grundlag av de bemerkninger som Scheflo gjorde. Spørsmålet om det rette
forhold mellem partiet og fagforeningene er dog av saa stor vigtighet at nogen
ord maa sies om det. Kommunistpartiets stilling til fagforeningene kan ikke
være det samme når kommunistene selv har et flertall i fagforeningenes
representative organer som det er når fagforeningene er ledet av folk som
200 tilhører et fiendtlig politisk parti. Under disse omstændigheter kan ikke partiet
føre en kamp mot fagforeningsledelsen, selv når der blir gjort misgrep. Heller
ikke kan de kommunistiske ledere av det politiske parti kræve overhøihet over de
kommunistiske ledere av fagbevægelsen.

205 Scheflo kritiserte partiet fordi det ikke hadde bedt kommunistene i
fagforeningene om at sende en delegation til Profintern's konferanse. For dette
er der meget gode grunde. For det første er der en konflikt inden
fagforeningene, en lokal affære, paa overflaten en fagforeningsstrid. Hele
situationen er blit benyttet av socialdemokratene til, hvis det var mulig, at opnaa
210 en splittelse i fagforeningsbevægelsen og til at lægge grunden til en socialistisk
fagforeningsorganisation. Desuten truet en stor streik og lockout, da
beslutningen blev tat. 12.000 mand har varslet arbeidsgiverne om at de vil gaa til
streik, og 14.000 mand blev stillet overfor en lockout. Store kampe truer, og et
stort antal av streikerne, saavel som blandt de mænd der maa anmodes om at
215 understøtte streikerne, er skarpt imot at fagforeningene skal tilslutte sig
Profintern. Under disse omstændigheter vilde sendelsen av delegerte til
konferansen svække foreningene i den kommende kamp, og skape en fare for at
fagforeningene skulde splittes i to organisationer.

220 Med hensyn til parolen arbeider- og bonderegjering er ogsaa de lokale forhold
forskjellige i de fleste andre land. Partiet er stort og bestaar ikke bare av
industriarbeidere, men ogsaa for en stor del av smaabønder. Partiet gjør alvorlige

225 anstrengelser for at samle de arbeidende bønder indenfor partiet, og det store
praktiske maal for kommunistpartiet i Norge er at styrke sin egen organisation
og faa hele indflydelsen over den arbeidende befolkning. Det er av avgjørende
vigtighet at faa smaabøndene ind i partiet. Selvfølgelig kan vi ikke lave en
arbeider- og bonderegjering i forbindelse med de nuværende partier som er
kontrollert av bourgeoisiet og storbøndene. Det vilde bli nødvendig at
230 organisere et eget parti av arbeidende smaabønder. En slik fremgangsmaate vilde
hindre det arbeide som nu gjøres for at samle smaabøndene i det kommunistiske
parti. Selvfølgelig er der i et saa stort parti som det norske, med dets historie, et
meget stort reformistisk element. Dette element vilde bli styrket gjennom en slik
appel. Partiet var social-demokratisk bare faa aar tilbake og jeg kan med visshet
235 forsikre at en slik parole utsendt av Det norske Arbeiderparti og som ledet til en
arbeider- og bonderegjering, ikke vil resultere i noget andet end en social-
demokratisk regjeringsform.

Kilde

240 Åsmund Egge og Vadim Roginskij (red): "Komintern og Norge". Oslo 2006, s. 413-417

Emner

Innlegg, Kommunisme, Partipolitikk, Sosialisme

URI

245 <https://www.virksommeord.no/tale/radikaliseringen-i-norge-er-anticentralistisk>

250

255

260